

**CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE**

30 novembre 2012

PROPOSITION DE LOI

**modifiant le Code
d'instruction criminelle afin de prévoir
que les auditions effectuées
sans consultation préalable
ou assistance d'un avocat ne peuvent servir
de preuve aux fins d'une condamnation
de la personne interrogée**

(déposée par M. Olivier Maingain et consorts)

**BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS**

30 november 2012

WETSVOORSTEL

**tot wijziging van het Wetboek
van strafvordering teneinde te bepalen
dat verhoren die werden afgenomen
zonder voorafgaande raadpleging
of bijstand van een advocaat niet mogen
worden gebruikt als bewijs
om de verhoorde persoon te veroordelen**

(ingediend door de heren Olivier Maingain c.s.)

RÉSUMÉ

La présente proposition de loi précise que les auditions effectuées sans consultation préalable ou assistance d'un avocat, ne peuvent, en aucun cas, servir de preuve aux fins d'une condamnation de la personne interrogée.

SAMENVATTING

Dit wetsvoorstel beoogt nader aan te geven dat verhoren die worden afgenomen zonder voorafgaande raadpleging of bijstand van een advocaat in geen geval mogen worden gebruikt als bewijs om de verhoorde persoon te veroordelen.

N-VA	:	Nieuw-Vlaamse Alliantie	
PS	:	Parti Socialiste	
MR	:	Mouvement Réformateur	
CD&V	:	Christen-Democratisch en Vlaams	
sp.a	:	socialistische partij anders	
Ecolo-Groen	:	Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales – Groen	
Open Vld	:	Open Vlaamse liberalen en democraten	
VB	:	Vlaams Belang	
cdH	:	centre démocrate Humaniste	
FDF	:	Fédéralistes Démocrates Francophones	
LDD	:	Lijst Dedecker	
MLD	:	Mouvement pour la Liberté et la Démocratie	

<i>Abréviations dans la numérotation des publications:</i>		<i>Afkortingen bij de nummering van de publicaties:</i>	
DOC 53 0000/000:	Document parlementaire de la 53 ^e législature, suivi du n° de base et du n° consécutif	DOC 53 0000/000:	Parlementair document van de 53 ^e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer
QRVA:	Questions et Réponses écrites	QRVA:	Schriftelijke Vragen en Antwoorden
CRIV:	Version Provisoire du Compte Rendu intégral (couverture verte)	CRIV:	Voorlopige versie van het Integraal Verslag (groene kaft)
CRABV:	Compte Rendu Analytique (couverture bleue)	CRABV:	Beknopt Verslag (blauwe kaft)
CRIV:	Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes) (PLEN: couverture blanche; COM: couverture saumon)	CRIV:	Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken (met de bijlagen) (PLEN: witte kaft; COM: zalmkleurige kaft)
PLEN:	Séance plénière	PLEN:	Plenum
COM:	Réunion de commission	COM:	Commissievergadering
MOT:	Motions déposées en conclusion d'interpellations (papier beige)	MOT:	Moties tot besluit van interpellaties (beigekleurig papier)

<i>Publications officielles éditées par la Chambre des représentants</i>		<i>Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers</i>	
<i>Commandes:</i>		<i>Bestellingen:</i>	
Place de la Nation 2		Natieplein 2	
1008 Bruxelles		1008 Brussel	
Tél. : 02/ 549 81 60		Tel. : 02/ 549 81 60	
Fax : 02/549 82 74		Fax : 02/549 82 74	
www.lachambre.be		www.dekamer.be	
e-mail : publications@lachambre.be		e-mail : publicaties@dekamer.be	

DÉVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

Dans son avis du 4 mars 2011 sur la proposition de loi qui allait devenir “la loi du 13 août 2011 modifiant le Code d’instruction criminelle et la loi du 20 juillet 1990 relative à la détention préventive afin de conférer des droits, dont celui de consulter un avocat et d’être assistée par lui, à toute personne auditionnée et à toute personne privée de liberté” (loi dite *Salduz*)¹, le Conseil d’État a rappelé la jurisprudence de la Cour européenne des droits de l’Homme concernant la sanction de la méconnaissance du droit à l’assistance d’un avocat².

En vertu de cette jurisprudence, dite *Salduz* — du nom de l’arrêt prononcé le 27 novembre 2008 par la Cour européenne des droits de l’homme —, il est porté irrémédiablement atteinte aux droits de la défense dès lors que des déclarations incriminantes d’un suspect sont obtenues durant une audition déroulée sans l’assistance d’un avocat³.

Or, l’article 47bis, § 6, du Code d’instruction criminelle, inséré par la loi précitée du 13 août 2011, prévoit que “[a]ucune condamnation ne peut être prononcée contre une personne sur le seul fondement de déclarations qu’elle a faites en violation des §§ 2, 3 et 5 à l’exclusion du § 4, en ce qui concerne la concertation confidentielle préalable ou l’assistance d’un avocat au cours de l’audition”.

Or, que ce soit dans l’arrêt “*Salduz*” mais également dans des arrêts ultérieurs comme l’arrêt *Titarenko contre Ukraine* du 20 septembre 2012⁴, la Cour européenne des droits de l’homme a estimé que l’impact précis qu’une déclaration faite sans l’assistance d’un avocat a sur la condamnation importe peu.

Selon la Cour, dès que la déclaration a exercé une quelconque influence, il faut conclure à une violation de l’article 6 de la Convention européenne des droits de l’Homme.

Compte tenu de cette jurisprudence, le Conseil d’État, dans son avis susmentionné, considère que

¹ MB, 5 septembre 2011.

² Avis du Conseil d’État n° 49 413/AG du 19 avril 2011, publié in Chambre des représentants, DOC 53 1279/002.

³ CEDH, affaire *Salduz c. Turquie*, 13 octobre 2009, requête n° 36391/02.

⁴ CEDH, affaire *Titarenko contre Ukraine*, 20 septembre 2011, requête n° 31720/02.

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

De Raad van State heeft in zijn advies van 4 maart 2011 over het wetsontwerp dat zou uitmonden in de wet van 31 augustus 2011 tot wijziging van het Wetboek van strafvordering en van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis, om aan iedereen die wordt verhoord en aan iedereen van wie de vrijheid wordt benomen rechten te verlenen, waaronder het recht om een advocaat te raadplegen en door hem te worden bijgestaan (de zogenaamde *Salduz*-wet)¹, gewezen op de rechtspraak van het Europees Hof voor de rechten van de mens in verband met “de sanctie op de miskenning van het recht op bijstand” door een advocaat².

Krachtens die zogenaamde *Salduz*-rechtspraak (naar de naam van het arrest van 27 november 2008 van het Europees Hof voor de rechten van de mens) wordt op onherstelbare wijze afbreuk gedaan aan de rechten van verdediging als beschuldigende verklaringen van een verdachte worden verkregen tijdens een zonder de bijstand van een advocaat verlopen politieverhoor³.

Artikel 47bis, § 6, van het Wetboek van strafvordering, ingevoegd bij de voormelde wet van 13 augustus 2011, bepaalt echter het volgende: “Tegen een persoon kan geen veroordeling worden uitgesproken die enkel gegrond is op verklaringen die hij heeft afgelegd in strijd met de §§ 2, 3 en 5 met uitsluiting van § 4, wat betreft het voorafgaandelijk vertrouwelijk overleg of de bijstand door een advocaat tijdens het verhoor.”.

Het Europees Hof voor de rechten van de mens heeft echter zowel in het arrest-*Salduz* als in latere arresten zoals dat in de zaak *Titarenko* tegen Oekraïne van 20 september 2012⁴ geoordeeld dat de precieze weerslag die een zonder de bijstand van een advocaat afgelegde verklaring heeft op de veroordeling van weinig belang is.

Volgens het Europees Hof voor de rechten van de mens moet men, zodra de verklaring enige invloed heeft gehad, besluiten dat artikel 6 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden werd geschonden.

Rekening houdend met die rechtspraak heeft de Raad van State in zijn voormeld advies aangegeven dat

¹ *Belgisch Staatsblad* van 5 september 2011.

² Advies van de Raad van State nr. 49 413/AV van 19 april 2011 (DOC 53 1279/002).

³ EHRM, zaak *Salduz vs. Turkije*, 13 oktober 2009, verzoekschrift nr. 36391/02.

⁴ EHRM, zaak *Titarenko vs. Oekraïne*, 20 september 2011, verzoekschrift nr. 31720/02.

“la loi devrait disposer que des déclarations faites en violation des garanties formelles qui ressortent de l’arrêt Salduz, ne peuvent en aucun cas être utilisées pour condamner l’intéressé”⁵.

L’arrêt *Titarenko contre Ukraine* du 20 septembre 2012, susmentionné, précise ainsi que “le fait que le [suspect] ait répété cet aveu en présence de son avocat ne porte pas atteinte à la conclusion qu’il fut irrémédiablement porté préjudice aux droits de la défense du requérant dès le commencement de la procédure, et que la juridiction nationale n’a pas réagi à ce vice de procédure de manière appropriée en rejetant ces déclarations des éléments de preuve sur la base desquels il fut condamné”⁶.

C’est en ce sens que les auteurs de la présente proposition de loi entendent modifier l’article 47bis, § 6, du Code d’instruction criminelle en écartant toute possibilité de fonder une condamnation sur la base, même accessoire, d’auditions faites en violation du droit à la consultation préalable d’un avocat ou de celui à l’assistance d’un avocat.

Conformément à la jurisprudence de la Cour européenne des droits de l’homme en la matière, dont l’arrêt *Gäfgen c. Allemagne* du 1er juin 2010⁷, une condamnation du prévenu sur la base d’autres éléments serait, en revanche, toujours possible, sans qu’il soit question de violation de l’article 6 de la CEDH, à la condition que le fait de recueillir ces autres éléments n’ait pas été la conséquence directe des déclarations faites par le suspect sans l’assistance de son avocat.

Il faut donc que les preuves recueillies soient indépendantes des déclarations faites en violation des droits de la personne interrogée pour que le juge du fond puisse prouver la culpabilité ou fixer la peine.

En outre, les auteurs de la présente proposition de loi souhaitent préciser qu’aucune condamnation ne peut être prononcée contre une personne sur le seul fondement de déclarations qu’elle a faites en violation de son droit d’être informée des faits sur lesquels elle sera entendue ainsi que d’être informée des droits dont elle jouit, tant oralement que par écrit.

Olivier MAINGAIN (FDF)
Damien THIÉRY (FDF)
Bernard CLERFAYT (FDF)

⁵ DOC 53 1279/002, p. 25.

⁶ CEDH, affaire *Titarenko contre Ukraine*, loc. cit., p. 21 (nous traduisons).

⁷ CEDH, affaire *Gäfgen c. Allemagne*, 1er juin 2010, requête n° 22978/05.

“de wet [zou] moeten bepalen dat verklaringen afgelegd in strijd met de formele waarborgen die uit de Salduz-rechtspraak blijken, in het geheel niet kunnen dienen voor een veroordeling van de betrokkene.”⁵.

In het voormelde arrest Titarenko tegen Oekraïne van 20 september 2012 wordt het volgende gepreciseerd: “*The fact that he repeated his confession in the presence of the lawyer does not undermine the conclusion that the applicant’s defence rights were irretrievably prejudiced at the very outset of the proceedings, and the domestic courts did not react to this procedural flaw in an appropriate manner by excluding such statements from the evidential basis for the applicant’s conviction.*”⁶.

De indieners van dit wetsvoorstel wensen artikel 47bis, § 6, van het Wetboek van strafvordering in die zin te wijzigen en iedere mogelijkheid uit te sluiten dat een veroordeling, zelfs in bijkomende orde, berust op verhoren die werden afgenomen in strijd met het recht vooraf een advocaat te raadplegen of met het recht op bijstand van een advocaat.

Overeenkomstig de rechtspraak van het Europees Hof voor de rechten van de mens ter zake, waaronder het arrest *Gäfgen tegen Duitsland* van 1 juni 2010⁷, zou een veroordeling van de beklaagde op grond van andere elementen echter altijd mogelijk zijn, zonder dat er sprake is van een schending van artikel 6 van het EVRM, op voorwaarde dat het verzamelen van die andere elementen geen direct gevolg is geweest van de verklaringen die de verdachte heeft afgelegd zonder de bijstand van zijn advocaat.

Opdat de feitenrechter de schuld zou kunnen bewijzen of de straf bepalen, moeten de ingewonnen bewijzen dus los staan van de verklaringen die zijn afgelegd in strijd met de rechten van de ondervraagde persoon.

De indieners van het wetsvoorstel wensen voorts te preciseren dat tegen een persoon geen veroordeling kan worden uitgesproken die enkel gegrond is op verklaringen die hij heeft afgelegd in strijd met zijn recht te worden ingelicht over de feiten waarover hij zal worden verhoord en over zijn rechten, zowel mondeling als schriftelijk.

⁵ DOC 53 1279/002, blz. 25.

⁶ EHRM, zaak *Titarenko vs. Oekraïne*, loc. cit., blz. 23.

⁷ EHRM, zaak *Gäfgen vs. Duitsland*, 1 juni 2010, verzoekschrift nr. 22978/05.

PROPOSITION DE LOI**Article 1er**

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

L'article 47*bis*, § 6, du Code d'instruction criminelle, modifié en dernier lieu par la loi du 13 août 2011, est remplacé par ce qui suit:

“Aucune condamnation ne peut être prononcée contre une personne sur le seul fondement de déclarations qu'elle a faites en violation des §§ 2, 3, 4 et 5. Les auditions effectuées sans consultation préalable ou assistance d'un avocat, ne peuvent, en aucun cas, servir de preuve aux fins d'une condamnation de la personne interrogée.”.

22 novembre 2012

Olivier MAINGAIN (FDF)
Damien THIÉRY (FDF)
Bernard CLERFAYT (FDF)

WETSVOORSTEL**Artikel 1**

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

Artikel 47*bis*, § 6, van het Wetboek van strafvordering, het laatst gewijzigd bij de wet van 13 augustus 2011, wordt vervangen door de volgende bepaling:

“Tegen een persoon kan geen veroordeling worden uitgesproken die enkel gegrond is op verklaringen die hij heeft afgelegd in strijd met de §§ 2, 3, 4 en 5. Verhoren die werden uitgevoerd zonder voorafgaande raadpleging of bijstand van een advocaat mogen in geen geval worden gebruikt als bewijs om de verhoorde persoon te veroordelen.”.

22 november 2012